

La recerca en educació familiar: desenvolupament i objectius

Paul Durning*

Des de sempre, els adults han ensenyat als nens a menjar, a defensar-se, a comportar-se bé amb els altres, a honorar les divinitats... La importància de les pràctiques educatives parentals, essencials per a la supervivència dels grups humans, es reconeix des de fa molt temps. Així, els sumeris, en unes petites taules escrites fa més de quatre mil anys, descriuen la importància del paper de la mare en l'educació dels fills (Kramer, 1986). Però, per bé que s'havia reconegut que procrear i educar els fills constitueix una funció essencial del grup familiar, l'estudi dels processos educatius al si de la família havia estat totalment negligit fins a aquests darrers anys. Tot i que des de fa més d'un segle el desenvolupament de la recerca en ciències de l'educació ha acompanyat el desenvolupament de la institució escolar, l'educació familiar —més antiga i participant d'una realitat quotidiana que se suposa banal i, sobretot, patrimoni de les dones— no ha estat fins fa molt poc objecte d'interès per part dels investigadors.

Ens hem proposat, en aquest article, definir l'educació familiar. Destacarem el sorgiment recent d'aquest camp d'investigació, abans de descriure algunes de les principals temàtiques que centren avui en dia l'interès dels investigadors, dels interventors¹ i, fins i tot, dels pares.

1. Un camp de recerca emergent

1.1. PRIMERES DEFINICIONS

El terme *educació familiar* designa l'acció d'educar dirigida cap als fills que s'exerceix dins la família, i es distingeix, doncs, de l'acció pedagògica aplicada a l'escola.

---

* Paul Durning és professor de Ciències de l'Educació al Centre de recerca d'educació i formació de la Universitat de París X-Nanterre, on és el coordinador d'un equip de recerca sobre l'àrea de família. Especialista en el camp de l'educació familiar, la intervenció amb els pares i la suplència familiar, i és el cap de redacció de «la Revue Internationale de l'Éducation Familiale». Adreça professional: durning@parisx.u-paris10.fr

(1) Entenem per aquest terme els diferents professionals cridats a cooperar amb els pares a la guarderia o a l'escola, a ajudar-ne alguns amb intervencions a domicili i, fins i tot, en cas de dificultat greu, a assegurar l'educació dels seus fills desplaçats fora de l'àmbit familiar.

Hi podem diferenciar tres dimensions (Durning, 1994):

- L'educació familiar reagrupa un conjunt de pràctiques socials d'educació realitzades a l'interior de grups familiars i dirigides cap als fills per part dels adults que els eduquen, sovint els mateixos pares.²
- Per extensió, l'activitat socioeducativa conduïda per interventors socials i dirigida als pares (formació parental) o als fills (intervenció educativa d'ajuda o de substitució del grup familiar) contribueix a l'educació familiar.
- Finalment, l'educació familiar és avui en dia una disciplina de formació i de recerca universitària, centrada en les pràctiques parentals d'educació i de socialització dels nens, i en les múltiples intervencions socials relacionades amb la família en les seves diverses funcions educatives. Si bé la producció recent d'investigacions en aquest camp s'inscriu en el desenvolupament més general dels treballs dedicats a la família, és convenient distingir l'educació familiar de la nebulosa més àmplia de les ciències de la família; en aquest àmbit general interessen totes les dimensions de la família (demogràfiques, conjugals, jurídiques, històriques, etc.), mentre que l'educació familiar es caracteritza pel fet que se centra en l'activitat educativa dels pares i de certs professionals (Durning, 1994, 1995a; Pourtois i Desmet, 1989).

1.2. UN DESENVOLUPAMENT TARDÀ, PERÒ RÀPID

Durant els anys seixanta, es van dur a terme als Estats Units nombroses investigacions empíriques —en particular pel que fa a la lluita contra el fracàs escolar de la població negra i de les capes desfavorides—, en el marc dels grans programes socials anomenats «de compensació» (*Head-start* i *Follow-through*). Les investigacions sobre les intervencions han precedit, així, l'estudi sistemàtic dels processos educatius intrafamiliars.

Pel que fa als treballs en llengua francesa, cal esperar als anys vuitanta perquè s'arribin a desenvolupar realment les investigacions, sota la influència de treballs portats a terme sobretot al Quebec, per Bernard Terrisse i Gérald Boutin, i dels realitzats a la Universitat de Mons (Bèlgica) per Jean-Pie-

(2) Distingirem, doncs, l'educació familiar de la formació parental. El terme «educació parental» (*éducation parentale*) —traducció literal de *parent education*, en anglès americà, i al qual preferim «formació parental» (*formation parentale*)— designa, com ja apuntaven Lamb i Lamb (1978), «una temptativa formal d'incrementar la consciència dels pares i la utilització de les aptituds parentals», (citada per Pourtois). De forma més general, participa de la formació parental tota acció educativa de sensibilització, d'aprenentatge, d'entrenament o de dilucidació relativa als valors, a les actituds i a les pràctiques parentals d'educació.

rre Pourtois i el seu equip. Així, a França, la creació d'estudis universitaris d'educació familiar a partir de 1985, primer a la Universitat de París X (París-Nanterre) i després en altres universitats, va contribuir a un desenvolupament, lent però real, de les recerques en educació familiar. Actualment, en diversos països francòfons els treballs són realitzats per estudiants de segon i tercer cicle, al si d'equips de recerca. Aquestes investigacions abasten les ciències de l'educació, el treball social i, de vegades, la psicologia o la sociologia; es constitueixen, doncs, equips pluridisciplinaris.

La creació de l'associació internacional d'investigacions i d'intervencions en educació familiar (AIFREF) ha permès, a través de sis congressos internacionals —des del primer, a Mons, el 1986—, un avenç ràpid dels intercanvis entre investigadors europeus, francòfons o llatins, i investigadors nord-americans, sobretot del Quebec. Des de 1997, aquesta mateixa associació publica la *Revue Internationale de l'Éducation Familiale*, que permet una millor difusió dels treballs entre els investigadors i els interventors francòfons.

1.3. ELS GRANS CAMPS DE L'EDUCACIÓ FAMILIAR

Podem distingir sis camps de recerca i d'intervenció social en educació familiar (Durning 1996a):

1. Primer, evidentment, l'estudi dels processos educatius o similars aplicats pels pares als nens i adolescents que estan educant. En els darrers cinc anys, els investigadors han explorat, sobretot, les estratègies de control dels pares envers els fills, les funcions de les mares, el desenvolupament del nadó o de l'infant en funció de l'edat i el sexe, els determinants familiars de la trajectòria escolar, les pràctiques educatives familiars amb els adolescents, etc.

Finalment, els investigadors d'educació familiar s'han interessat per l'estudi dels maltractaments, considerats com a disfuncions de les pràctiques educatives familiars. Aquesta perspectiva permet anar més enllà de l'oposició reductora entre les lectures psicològiques del maltractament com a patologia de la relació i les lectures sociològiques, que insisteixen en la incidència que hi tenen les condicions socioeconòmiques, i ens porta a construir un coneixement de les pràctiques normals de control dels nens.

2. Les relacions entre les diferents instàncies que participen en l'educació dels infants (família i guarderia, família i escola, etc.) són un camp de recerca al qual s'han dedicat particularment els investigadors francesos, però també els belgues i els suïssos.

3. D'altra banda, s'han dedicat nombroses recerques a l'experimentació, la validació i l'avaluació de les intervencions socials realitzades per

ajudar les famílies en la pràctica de les seves tasques educatives. Aquestes investigacions acompanyen la creació d'intervencions planificades a l'Amèrica del Nord i el desenvolupament de polítiques d'ajuda a les famílies a França.

4. Les intervencions de substitució familiar aplicades en dispositius com les famílies d'acollida o els internats, en els quals els nens són educats fora de la seva família, constitueixen un camp de recerca important; com a mostra assenyalem, per exemple, els treballs centrats en les famílies de nens que s'han desplaçat fora del nucli familiar.

5. La formació dels interventors encarregats de cooperar amb les famílies, d'ajudar-les —amb accions educatives fora de casa o amb visites a domicili de les puericultores, per exemple— o, també, de substituir-les —en els internats o en els serveis d'acolliment familiar—, constitueixen un camp important de recerca.

6. Finalment, l'estudi de les polítiques socials sobre les famílies reemplaça l'educació familiar, ja que aquestes polítiques intenten adquirir una influència sobre les condicions en què els nens i els adolescents són educats. Així, les polítiques d'ajuda financera a les famílies, però també les polítiques de lluita contra el maltractament infantil i les polítiques relacionades amb els procediments de degradació parental i d'educació després del divorci constitueixen els objectius de les recerques que s'estan duent a terme.

Examinarem les investigacions relacionades amb les pràctiques parentals destacant la complexitat dels *rols* parentals, i després descriurem successivament els objectius relacionats amb les cooperacions entre els pares i els professionals i, finalment, les intervencions socioeducatives dirigides als pares amb dificultats.

2. Ser pare: un estatus amb múltiples facetes

Ser pare conjuga realitats biològiques i dimensions jurídiques que fonamenten la filiació i que permeten la inscripció del nen en el *corpus* social. Representa també una responsabilitat quotidiana de la qual en resulten nombroses activitats relacionades amb la cura de l'infant i amb el fet d'assegurar-li una educació —que es tradueix en modalitats diferents— durant gairebé vint anys. Utilitzem el neologisme de *parentalitat* per anomenar el fet de ser pare en referència a aquesta triple dimensió.

Quan un home i una dona que cohabitaven sense gaires conflictes tenen assegurades aquestes tres realitats, la qüestió de la naturalesa de la pa-

rentalitat, la distinció entre els seus atributs fonamentals i els secundaris, no representa una gran dificultat. No passa el mateix quan aquestes dimensions estan repartides entre persones o instàncies diferents. La freqüència dels divorcis i de les recomposicions familiars, però també la multiplicació dels naixements assistits mèdicament, ens porta a distingir les dimensions biològiques, les jurídiques i una activitat afectiva amb els nens, privilegiant sovint aquesta última dimensió de la parentalitat.³

L'activitat d'educar un o més nens és una pràctica social finalitzada, constituïda per un conjunt de conductes aplicades durant un cert temps, mirant d'assegurar les condicions d'un desenvolupament adequat dels nens en un cert nombre d'aspectes, sobretot el físic, l'intel·lectual, l'afectiu i el social. La denominació d'aquesta activitat —extremament banal— en francès és difícil, ja que si bé disposem del verb *élever* per fer-hi referència, el substantiu *élevage* s'utilitza poc, i el d'*éducation* sovint està massa marcat per la seva referència escolar. En anglès, el terme de *parenting* s'utilitza en el llenguatge corrent, però els anglòfons disposen també de *care* o de *child-rearing*. Nosaltres proposem de seguir l'exemple dels quebequesos, que han recuperat el terme de *parentage* utilitzat al segle XII, però que va caure en desús des de llavors. De tota manera, cal esmentar les reserves d'algunes feministes americanes, segons les quals aquest terme oculta les especificitats maternals i paternals; assenyalen, finalment, que la seva utilització no sempre permet distingir si l'activitat de *parentage* la duen a terme «pares» en un entorn familiar normal,⁴ o professionals en organitzacions de substitució familiar (internats o serveis d'acolliment familiar especialitzat) (Durning, 1995b).

2.1. LA COMPLEXITAT DEL PROCÉS EDUCATIU

Les pràctiques parentals, múltiples i diverses, no poden ser dissociades de les dimensions afectives i relacionals en què s'inscriuen, ni de les dimensions axiològiques i racionals a les quals es refereixen les persones implicades. L'afecte entre pares i fills ocupa un lloc important en els processos educatius desenvolupats en el nucli familiar. De tota manera, convé examinar d'altres elements, com els objectius, els valors, els coneixements transmesos i les estratègies educatives adoptades. En l'experiència quotidiana dels pares, aquestes dimensions axiològiques i cognitives estan estretament lligades amb les dimensions emocionals. Una pràctica educativa banal, de sanció, per exemple, no pot ser veritablement entesa si no és referida a aquests quatre constituents: les dimensions relacionals, els

(3) Els interrogants van dirigits molt més freqüentment a la paternitat, atès que la gran majoria dels infants occidentals són educats per la seva mare biològica.

(4) Els americans parlen, llavors, de *nurturance*: es tracta d'un terme que descriu alhora la reproducció biològica, l'educació dels nens i la unitat domèstica i familiar constituïda per una parella heterosexual (Ginsbourg-Faye, 1990).

valors, els processos cognitius i les pràctiques efectivament desenvolupades. La comprensió adequada dels fenòmens és àrdua pel gran nombre de variables que hi intervenen conjuntament, per la seva interdependència i pels efectes acumulatius inherents a la durada del procés. Aquesta complexitat porta l'investigador a distingir precisament els múltiples components del procés educatiu.

La primera recerca important en llengua francesa va ser la que va fer Jean-Pierre Pourtois sobre les pràctiques d'ensenyament de les mares envers el seu fill de 3-4 anys (Pourtois, 1979). Tornant a estudiar la mateixa cohort, H. Desmet i J. P. Pourtois (1993) han demostrat que certes variants familiars anotades quan el nen tenia quatre anys estaven relacionades amb el nivell escolar aconseguit vint anys més tard.

Posteriorment, Jacques Lautrey ha intentat relacionar el modes d'estructuració familiar, les pràctiques educatives parentals i l'èxit escolar dels nens (Lautrey, 1980). L'èxit escolar del nen és de fet (massa?) freqüentment considerat com l'únic indicador de la qualitat del procés educatiu familiar. Aleshores el grup familiar es considera una mena de capsa negra que produeix, en certes condicions, un fracàs o un èxit escolar.

Aquests treballs assenyalen particularment la incidència a curt i a llarg termini de les pràctiques cognitives de les mares. Una anàlisi sistemàtica de la literatura i un conjunt de recerques, portades a terme en el centre que ha creat al Quebec, han permès a E. Palacio-Quintin enumerar les principals pràctiques educatives que distingeixen les mares segons el desenvolupament cognitiu del seu fill. Les mares dels fills que han manifestat millors actuacions cognitives els ajuden a explorar per ells mateixos, els orienten per indicis i informacions pertinents, els animen amb compliments i mantenint el seu interès fent-los preguntes no solament sobre la seva tasca, sinó també sobre el seu procediment. Les mares dels fills que obtenen pitjors resultats cognitius tenen més aviat tendència a controlar molt, a intervenir en lloc seu, a formular freqüentment crítiques i ordres, i a «xerrar» les solucions.

2.2. DE LA DUALITAT AL SISTEMA

La segona característica de les pràctiques educatives parentals és que estan fortament inscrites en el seu context i no en poden ser, doncs, abstractes. Des del moment en què l'investigador pren en consideració, més enllà de la relació mare-fill, per exemple, una presència paterna, es veu portat a no pensar sinó en termes de dualitat i de relacions interpersonals, però, això sí, en termes de sistema. En efecte, si és possible estudiar la relació pare-fill, com la relació mare-fill, també importa tenir en consideració la incidència de la relació entre els dos pares sobre la relació que té cadascun amb el nen.

Així, els investigadors prenen més en compte, progressivament, la influència de la xarxa de suport a la qual pot acudir un pare; però hem de

recordar també els treballs sobre la incidència de la qualitat de les relacions entre els habitants de barris contrastats, com ara els que ha realitzat Garbarino als Estats Units o Camil Bouchard al Canadà. A França, el sociòleg Serge Paugam ha subratllat la gran importància d'aquesta xarxa per impedir que els joves aturats siguin totalment marginats: «La raó principal d'aquesta marginalitat és l'absència d'una relació estable amb la família. Per a aquells que es troben amb grans dificultats per introduir-se en la vida professional, el fet de no poder ser ajudats pels membres de la família els priva de formes elementals de solidaritat» (Paugam, 1993, pàg. 19).

2.3. LA DIMENSÍO INTERACTIVA DELS PROCESSOS

Qualsevol pare percep confusament que intenta ajustar la seva manera de ser i d'intervenir amb el seu fill o filla en funció d'aquest, de la seva edat, en nombroses cultures en funció del seu sexe⁵, però també del seu caràcter, d'un handicap eventual. Aquesta realitat aparentment banal no s'ha tingut en compte fins fa ben poc. Considerar un efecte interactiu del nen sobre l'activitat parental d'adequació representa renunciar als models científics i a les eines estadístiques més corrents, que comporten la distinció entre una causa i un efecte, o almenys entre dues variables, independent i dependent.

Tot i que indiquem sovint la incidència del divorci en els problemes de comportament dels nens, sobretot a l'escola, J. Block ha pogut demostrar que els desacords educatius entre els pares eren un excel·lent indicador a llarg termini del seu divorci (Block, Block, Morrison, 1981). Ara bé, els desacords educatius són molt més evidents i perturbadors en el cas d'un nen «difícil»⁶ que en el cas d'un nen «fàcil». Aquest últim s'adaptarà als modes parentals diferents del pare i la mare. Un nen més difícil s'oposarà al pare o a la mare, al qual el cònjuge retraurà el comportament desviador del nen. El nen es pertorbarà pel sentiment d'estar creant conflictes entre els seus pares, i aquesta pertorbació probablement augmentarà les seves dificultats de comportament i els desacords dels pares. Som davant un procés interactiu: la recerca d'una causa primera o d'un responsable no té cap sentit.

El fet de prendre en consideració el nen mateix ens ha portat a estudiar els nens que, confrontats a situacions desfavorables, semblen no manifestar els trastorns esperats.

En un estudi de 1992, del qual s'informa al capítol 5 del nostre llibre (Werner, 1992; Durning, 1995a), E. E. Werner sintetitza a partir de l'examen

-
- (5) Els estudis contemporanis confirmen que els pares desitgen evitar les diferències segons el sexe del fill; s'especifiquen més les pràctiques que les intencions...
  - (6) La situació extrema és la dels pares que s'enfronten amb l'educació d'infants amb disminucions, dels quals sabem que són molts els que se separen.

de nombroses investigacions els principals resultats referits a la «resiliència»⁷ individual dels nens que han crescut en contextos que els confronten amb nombrosos riscos psicològics i socials.

Després d'haver intentat demostrar la importància de l'estudi de les pràctiques parentals d'educació, és convenient ampliar la perspectiva considerant d'altres interventors entre els nens. Proposem de reprendre el concepte de «coordinació» (proposat per Kellerhals i Montandon, 1991) per fer referència a l'activitat parental d'educació i a les seves relacions amb altres educadors del nen. Es pot parlar de delegació, cooperació, etc.

3. Pares i professionals, una cooperació difícil

Els pares saben bé que no són els únics educadors dels seus fills, ja que en els països occidentals l'activitat educativa de les famílies es completa amb la intervenció important i precoç d'educadors professionals. Tot i que l'escolaritat no és obligatòria fins als 6 anys, un 100% dels nens de 4 anys estan escolaritzats, així com una gran majoria dels de 3 anys (98,8%) i un 34,4% dels nens de 2 anys.⁸ De fet, el nen petit s'ha vist acarretat molt més aviat a persones externes al grup familiar —moltes vegades remunerades— a les quals ha estat confiat durant el dia, a la guarderia o amb assistents maternals des de l'edat de 2 mesos. Els pares tenen poc control sobre aquesta socialització exterior, tot i que les dificultats amb què es trobaran els seus fills seran sistemàticament imputades a la seva responsabilitat...

La cooperació és particularment difícil amb l'escola. Per raons sociohistòriques, fins i tot polítiques, els mestres francesos remarquen que compleixen una missió al servei de l'Estat i no al servei dels pares. La desconfiança cap a l'augment de les llibertats d'elecció de l'escola per part dels pares està justificada pel fet que aquesta oportunitat pot representar que prevalguin les aspiracions relacionades amb l'entorn més que les relacionades amb les actuacions del nen, i que resulti més fàcil l'agrupament de nens de famílies més afavorides en les millors escoles.

A més, les intencions relacionals d'aquesta cooperació no es poden subestimar: és molt més fàcil d'anar a conèixer els mestres del nen quan tot va bé a l'escola que no pas quan se sap que el nen té dificultats. Això

(7) Literalment, el terme de resiliència és un concepte de física que expressa en kg/cm^2 la relació d'energia cinètica necessària per trencar un metall amb la superfície destruïda. Resiliència i resistència al xoc serien més o menys sinònims. En una traducció de l'article de S. Werner Quéru utilitza l'expressió «plasticitat individual» (*plasticité individuelle*).

(8) Xifres franceses de 1994 (Norvez, 1998).

aclareix l'afirmació clàssica dels mestres: els pares que vénen a l'escola ho fan inútilment i els que haurien de venir, en canvi, no vénen...

Aquest sistema de relacions extremament complex requeriria mestres seriosament preparats per dirigir situacions de comunicació caracteritzades per la multiplicitat dels objectius dels protagonistes, per la diversitat i, sovint, per una forta incomprensió recíproca pel que fa a les experiències anteriors i exteriors a què cadascú es refereix en l'intercanvi.

4. De la formació parental a l'ajuda als pares amb dificultats

Durant molt de temps, la principal referència dels pares eren els records de la seva pròpia educació. L'evolució massa ràpida del món que els envoltava, del sistema escolar i de les exigències del treball han portat incontestablement a afeblir i a confondre els referents als quals els adults recorren per educar els fills. Analitzant la situació en els països escandinaus a final dels anys vuitanta, Lars Dencik ha subratllat que era del tot nou que la majoria dels pares fossin tan conscients de l'evolució de les situacions que admetien com a evidència que la referència a la seva pròpia educació era insuficient per guiar-se en el seu *rol* parental (Dencik, 1988).

Educar nens comporta, en efecte, mobilitzar nombroses competències que evolucionen a mesura que ells van creixent, des que són nadons fins a l'adolescència. Amb tot, a França la formació dels pares es veu molt sovint com a ridícula o perillosa. Els professionals, en canvi, que es beneficien de formacions llargues i diversificades, assenyalen sovint que la formació modifica la seva manera d'analitzar les situacions educatives amb els seus propis fills i la manera com reaccionen. No podria passar el mateix amb certs pares?

Més enllà de les accions de formació cap als pares o els joves voluntaris, es realitzen «intervencions socioeducatives», la majoria de vegades per part de professionals, per ajudar i aconsellar els pares en la seva tasca educativa, i per donar-los suport. Aquestes accions miren de prevenir el trasllat dels nens a institucions especialitzades, fet que s'ha revelat extremament costós i d'una eficàcia limitada a llarg termini, sobretot per les dificultats de reinserció social dels joves que en surten.

Distingim tres modalitats principals d'intervencions a domicili: les intervencions de protecció maternal i infantil, les accions amb els pares després del naixement d'un nen discapacitat i les accions educatives realitzades en un àmbit obert amb pares que tenen dificultats amb els seus fills.

Les visites anomenades «postnats» d'una puericultora a domicili constitueixen una intervenció molt precoç, i molt sovint la primera, susceptible d'ajudar els pares en les seves tasques educatives.

Les investigacions que ha fet el nostre equip a la regió parisenca mostren que les puericultores identifiquen bé (gairebé sempre des de la primera visita) les famílies amb dificultats (Durning i Mackiewicz, 1994). És cert que aquestes famílies sovint acumulen diversos problemes: ingressos insuficients i allotjament exigü o precari... Aquestes dificultats econòmiques induïdes per l'atur s'associen freqüentment a problemes de salut i, sobretot, a un aïllament social de la mare. Admetrem amb facilitat que aquestes condicions afavoreixen els conflictes familiars i el desenvolupament de trastorns psicopatològics... La veritable dificultat no és, doncs, descobrir-ho, sinó proposar i aplicar una acció susceptible de millorar la situació.

En un treball comparatiu i de síntesi de les estratègies i pràctiques d'intervencions amb els pares, portat a terme amb el meu col·lega quebequès (Boutin i Durning, 1994), hem mostrat una gran dificultat i una reticència dels professionals a intervenir juntament amb els pares, cosa que ens porta, de fet, a multiplicar les intervencions tardanes i massa agressives.

Durant la seva formació, els interventors socials s'han vist portats a privilegiar l'anàlisi de les dificultats dels seus clients desconfiant de tot projecte d'acció sospitós de ser coercitiu i modelitzant. En el model de la cura analítica el canvi s'entén, sobretot, com una dilucidació per part del beneficiari de la seva situació, afavorint una recerca de les causes llunyanes (infantils) sobre les actuals. Els interventors estan molt preocupats per no «forçar» els pares. Però, sobretot a falta d'una metodologia socioeducativa fiable, les intervencions portades a terme per les puericultores, i després pels educadors i educadores, molt sovint sembla que només permeten mantenir el nucli familiar i seguir vigilant la situació. Quan les dificultats no cessen malgrat aquest suport, el professional es veu obligat a proposar mesures molt més coercitives, primer amb una acció educativa realitzada en un entorn exterior sota ordenança judicial, i finalment amb el trasllat dels nens fora del nucli familiar.

5. Objectius actuals

La importància de les qüestions relacionades amb l'educació familiar apareix de manera evident en els diferents països. Ho manifesten diverses temàtiques: les qüestions dels maltractaments infantils, de la pedofília, del manteniment de la relació pare-fill després de la separació de la parella o, també, de la «dimissió» dels pares, sobretot en els barris conflictius. Po-

driem recordar, finalment, els debats persistents i nombrosos relacionats amb l'adopció o amb la procreació mèdicament assistida.

Certament, aquestes qüestions requereixen el desenvolupament de nombroses investigacions, però també d'una difusió més eficaç dels coneixements que tenim per evitar una aproximació purament ideològica, que tendeix, de vegades, a esdevenir repressiva.

Així, davant el desenvolupament de la violència urbana entre els adolescents i els preadolescents, els responsables polítics i els mitjans de comunicació, però també certs interventors socials, prenen actualment com a punt de mira «la incapacitat parental», sense dubtar a projectar-hi una aproximació repressiva. A França, per exemple, es recorda de tant en tant la possibilitat de multar els pares, la possibilitat de suprimir o de posar sota tutela els subsidis familiars, i fins i tot es planteja abaixar la majoria d'edat per castigar abans i de manera més contundent. Es crida els pares a la comissaria, fins i tot als tribunals, on s'han arribat a demanar de forma extraordinària algunes condemnes per «sostreure's a les obligacions de pare o mare» (*Le Monde*, 15 de gener de 1998). Al Québec, la policia crida, més aviat, els pares dels joves *taxeurs* (atracadors).

El pare o mare cridat a la comissaria o al tribunal sentirà la injunció de controlar el seu fill sigui com sigui. Després, fa només uns anys, es produïa l'estigmatització dels pares violents, es protestava pels pares que deixaven de banda els seus fills. En els dos casos, xoca el fet que no es produeixi cap acció centrada a donar suport als pares normals.

L'educació dels nens i dels adolescents sempre és difícil, i ho és més, sens dubte, en els períodes llargs de crisi econòmica, durant els quals els joves s'exclouen. No és pas qüestió, doncs, de negar la gravetat dels problemes que plantegen els infants o els adolescents, de subestimar les dificultats que poden envair un nombre important de pares. Però què passa amb les intervencions dels professionals i de les institucions educatives, quina ajuda proposen per als pares amb dificultats?

El no-desenvolupament d'accions de sensibilització, fins i tot de formació parental, està associat amb la manca de coordinació entre la recerca i la intervenció social, especialment a través d'institucions de formació dels interventors. Això ocorre àmpliament entre els interventors socials, que rarament participen en la producció de recerques i que no disposen, pràcticament, de llocs de peritatge identificat comparables als *Children Bureau* americans o britànics que, a més a més, constitueixen una font de recursos per als responsables polítics, els periodistes, etc. Més enllà d'una participació de vegades excessiva en la mediatització de les qüestions educatives, podríem demanar la posada en pràctica d'una política coordinada que miri de crear les condicions de cooperació entre els interventors socials i de facilitar la difusió dels coneixements cap als nombrosos actors que s'hi veuen implicats.

El cost econòmic de les intervencions dirigides als pares, i encara més de les d'acolliment, és considerable. Seria un despropòsit dedicar un per-

centatge mínim d'aquestes quantitats a realitzar investigacions per conèixer millor els processos que estan en joc i experimentar noves intervencions?

Referències bibliogràfiques

- BLOCK, J. H.; BLOCK, J.; MORRISSON, A.: «Parental agreement-disagreement on child-rearing orientations and gender-related personality correlates in children» a *Child Development*, 52, pàg. 965-974. 1981.
- BOUTIN, G.; DURNING, P.: *Les interventions auprès des parents. Bilan et analyse des pratiques socio-éducatives*. Paris: Privat Dunod, 1994. Col. Formation. Travail Social. 208 pàg. Trad. al castellà: *Intervenciones socioeducativas en el medio familiar*. Madrid: Narcea, 1997. 257 pàg.
- DENCİK, L.: «Grandir aujourd'hui. Étude des contextes et modalités de socialisation du point de vue du jeune enfant» a : DURNING, P. (dir.). *Éducation Familiale. Panorama des recherches internationales*. Paris: Matrice, 1988. Pàg. 33-55.
- DESMET, H.; POURTOIS, J. P.: *Prédire, comprendre la trajectoire scolaire*. Paris: PUF, 1993. Pédagogie d'Aujourd'hui.
- DURNING, P.: «Education familiale, éducation précoce, internat, professionnels de l'enfance inadaptée» a *Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation*. Paris: Nathan Université, 1994.
- DURNING, P.: *Education familiale, acteurs, processus et enjeux*. Paris: PUF, 1995a. L'Éducateur.
- DURNING, P.: «Exploring parenting roles» a COLTON M.; HELLINCKX, W.; GHESQUIÈRE, P.; WILLIAMS, M. (ed.): *The Art and Science of Child Care*. Aldershot: Arena, 1995b. Pàg. 221-236.
- DURNING, P.: «Faut-il éduquer les parents?» a *Sciences Humaines*, 64, pàg. 10-15. 1996a.
- DURNING, P.: «Parentalité et éducation. Les aides aux parents» a *La Famille Malgré Tout*, 25, pàg. 191-195. 1996b.
- DURNING, P.: «Maltraitance familiale, maltraitance institutionnelle, similitudes et spécificités» a *Les Cahiers de l'Actif*, 248-249, pàg. 37-44. 1997.
- DURNING, P.; MACKIEWICZ, M. P.: *De la visite à domicile à la consultation de PMI, suivi d'une cohorte de 190 enfants durant 18 mois. Recherche conduite en convention avec le Conseil Général des Hauts-de-Seine/DVS*. 1994.
- GINSBOURG-FAYE, D.: «La représentation de la fonction maternelle (*nurturance*) dans les mouvements féministes américains» a *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, 84, pàg. 49-56. 1990.
- KELLERHALS, J.; MONTANDON, C. ET AL.: *Les stratégies éducatives des familles. Milieu social, dynamique, familiale et éducation des préadolescents*. Paris: Delachaux et Niestlé, 1991.

- KRAMER, S. N.: *L'histoire commence à Sumer*. Paris: Arthaud, 1986.
- LAUTREY, J.: *Classe sociale, milieu familial, intelligence*. Paris: PUF, 1980.
- NORVEZ, A.: «La politique française à l'égard de la petite enfance» a DANDURAND, R. B.; LEFEBVRE, P.; LAMOUREUX, J. P. (dir.): *Quelle politique familiale à l'aube de l'an 2000?* Paris: L'Harmattan, 1998. Pàg. 59-72.
- PAUGAM, S.: «La dynamique de la disqualification sociale» a *Sciences Humaines*, 28, pàg. 19. 1993.
- POURTOIS, J. P.: *Comment les mères enseignent à leurs enfants (5-6 ans)*. Paris: PUF, 1979.
- POURTOIS, J. P.; DESMET, H.: «L'éducation familiale» a *Revue française de pédagogie*, 86, pàg. 69-101. 1989.
- WERNER, E. E.: «Protective factors and individual resilience» a MEISELS, S. J.; SHONKOFF, J. P.: *Handbook of Early Childhood Intervention*. Cambridge: University Press, 1992.

Paraules clau

Educació familiar

Recerca familiar

Formació

Procés educatiu

Abstracts

Se plantea el campo de la educación familiar como una área, que a pesar de estar presente desde los inicios de los tiempos, resulta emergente su conocimiento científico que requiere de un soporte para su desarrollo. En el artículo se explicitan los campos de investigación en educación familiar sobre los que actualmente se están trabajando así como las líneas generales, presentando un análisis de algunas de las investigaciones relacionadas con las prácticas parentales destacando la complejidad de los roles parentales, para pasar a una descripción de los objetivos relacionados con las cooperaciones entre los padres y los profesionales y finalmente las intervenciones socio-educativas dirigidas a los padres con dificultades.

Le domaine de l'éducation familiale est, malgré sa présence depuis la nuit des temps, émergeant en ce qui concerne sa connaissance scientifique qui requiert un support pour son développement. Dans cet article sont exposés les domaines de recherche en éducation familiale actuellement en cours, ainsi que leurs grandes lignes, tout en présentant une analyse de quelques-unes des recherches ayant rapport avec les pratiques parentales en soulignant la complexité des rôles parentaux, pour ensuite décrire les objectifs par rapport à la coopération entre les parents et les professionnels, puis finalement les interventions socio-éducatives adressées aux parents ayant des difficultés.

Family education, the origins of which can be traced back to the beginning of time, is emerging as an academic subject in its own right in need of research to ensure its further development. This article lays out those areas of family education currently being studied and the main lines of research, including an analysis of research into parental practices with an emphasis on the complexity of parental roles, a description of the aims sought from cooperation between parents and professionals in the field and finally an examination of the socio-educational support for those parents facing difficulties.